บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการสอนระดับช่วงชั้น ที่ 1 - 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ลำดับหัวข้อดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา
    1.1 ความหมายการปฏิรูปการศึกษา
    1.2 จุดมุ่งหมายการปฏิรูปการศึกษา
    1.3 ความจำเป็นที่จะต้องทำการปฏิรูปการศึกษา
    1.4 แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา
    1.5 ภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการปฏิรูปการศึกษา
2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน
    2.1 ความหมายการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน
    2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับการปฏิรูปการเรียนการสอน
    2.3 แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
    2.4 ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้
    2.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
    2.6 ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. บทบาทของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนการสอน
    3.1 บาทบาทของผู้บริหารในการนำครูผู้สอนด้านปฏิรูปการเรียนการสอน
    3.2 บทบาทของครูผู้สอนในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
    3.3 บทบาทของผู้ปกครองและชุมชนในการสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
4. แนวความคิดของเดมมิ่ง (Deming)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
    5.1 งานวิจัยในประเทศ
    5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. การปฏิรูปการศึกษา

1.1 ความหมายการปฏิรูปการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสำเร็จการศึกษาอย่างมีคุณภาพสูงสุดเต็มตามศักยภาพของทุกคน สามารถพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ทั้งในประเทศและระดับโลก นักวิชาการได้ให้ความหมายของการปฏิรูปการศึกษาดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 32) ให้ความหมายว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการโดยการเลือกสรร เปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางที่มีอยู่เดิมด้วยความคาดหมายว่า จะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ให้เบาบางหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึงจุดหมายความเป็นเลิศทางการศึกษา

สิปปนนท์ เกตุทัต (2539 : 3) ให้ความหมายว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนทั้งในแนวคิดเกี่ยวกับแบบและกระบวนการเรียนรู้ พร้อมกับการปฏิรูประบบการจัดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารการศึกษา

อุทัย ดุลยเกษม (2539 : 5) ให้ความหมายว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนในส่วนนั้น ๆ ของระบบการศึกษา โดยเชื่อว่าเมื่อมี " ปฏิรูป " ในส่วนที่เป็นเหตุของการด้อยคุณภาพของผลลัพธ์ของระบบการศึกษาในที่สุดแล้ว ระบบการศึกษาทั้งหมด (หลัง " ปฏิรูป " ในส่วนต่าง ๆ แล้ว) ก็จะทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพในการสร้างผลลัพธ์ของสังคมการศึกษา การศึกษาที่สังคมพึงประสงค์ (Desirable Educational Outcomes หรือ Intended Educational Outcomes) ระบบการศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบย่อยอื่น ๆ ในสังคม

จากทัศนะของนักวิชาการ สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนทั้งในด้านแนวคิด และวิธีการเพื่อพัฒนาศักยภาพที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพที่ได้มาตรฐาน

1.2 จุดมุ่งหมายการปฏิรูปการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา วิธีการสำคัญหนึ่งที่จะสร้างบุคคลในองค์กรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องพร้อมด้วยคุณสมบัติและคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญ คือ มีความสามารถทั้งในด้านการคิด การปฏิบัติ การแสวงหาความรู้ มีความรับผิดชอบในหน้าที่

เสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้นั้นจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงพื้นฐานการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา บุคลากร หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนระบบการบริหาร โดยมีความเชื่อว่าการปรับปรุงพื้นฐานดังกล่าวคือ การปฏิรูปซึ่งจะส่งผลไปสู่การสร้างผลผลิตของการจัดการศึกษาที่เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 4 - 5) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยผู้ที่ผ่านการศึกษาแต่ละคนจะมีความสามารถ และคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ เป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มีความสามารถในการคิด เป็นผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความสามารถในทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละและอดทน ร่วมมือกับผู้อื่นได้ มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทย และความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ

1.3 ความจำเป็นที่จะต้องทำการปฏิรูปการศึกษา

ประเวศ วะสี (2545 : 28) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาโดยสรุปว่า สังคมไทยใน 40 ปีที่ผ่านมาที่ได้มีการพัฒนาสมัยใหม่ได้หมักหมมปัญหาไว้มากมายจนทำให้ประเทศไทยอ่อนแอลงทุกทางจำเป็นต้องปฏิรูปโดยรอบด้าน มีการปฏิรูปการเมือง ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม ปฏิรูปกฎหมาย ปฏิรูปเศรษฐกิจ จากเศรษฐกิจที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง มาเป็นเศรษฐกิจที่เอาคนเป็นตัวตั้ง คือ เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งถึง อีกประการหนึ่งที่สำคัญมาก คือ ที่เราพัฒนาและประสบความล้มเหลวขณะนี้เพราะคนที่นำการพัฒนาไม่เข้าใจคนไทย ไม่เข้าใจแผ่นดินไทย เป็นคนที่เรียนมาโดยเอาวิชามาจากต่างประเทศ แล้วมาคิดเรื่องการพัฒนาโดยใช้หลักวิชาที่ไปเรียนมา แต่มันไม่สอดคล้องที่จะพัฒนาแผ่นดินไทย การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นการปฏิรูปใหญ่อีกเรื่องหนึ่งในการปฏิรูปสังคมทั้งหมดเพื่อ

1. แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องแก้ทุกข์ให้ทุกเรื่อง เพราะฉะนั้นการปฏิรูปการศึกษาเป็นการสร้างพลังของการศึกษา หรือให้การศึกษามีพลังต้องมีจินตนาการใหม่เกี่ยวกับการศึกษา จินตนาการเก่า คนทั่วไปทุกหนทุกแห่งมองว่า การศึกษาคือ การท่องหนังสือ ไปโรงเรียนครูก็ถ่ายทอดเนื้อหาให้ท่อง ถ้าเป็นอย่างนั้นมันก็ไม่มีพลัง การศึกษาต้องไม่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง แต่จะเอาคนเป็นตัวตั้ง

2. สร้างพลังของแผ่นดิน ตรงนี้เราสามารถช่วยกันคิดได้ในกระบวนการเรียนรู้ คนไทยไม่ใช่คนโง่คนไม่ดี คนไทยดีกว่าฝรั่งเยอะ ขอให้เรามีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีและนำความฉลาดของคนไทยขึ้นมาใช้ ไม่เช่นนั้นเราจะถูกทำให้ดูถูกตนเอง

สงบ ลักษณะ (2545 : 2) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดจากความจำเป็นที่สังคมต้องการแก้ไขความอ่อนด้อยในผลการจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา โดยมีจุดประสงค์ในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่พึงปรารถนาอย่างสมบูรณ์ การเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการปฏิรูปองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ

1. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
2. การปฏิรูป ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
3. การปฏิรูประบบสื่อสารและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
4. การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารและการจัดการ
5. การปฏิรูประบบตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา
6. การปฏิรูประบบงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการศึกษา
7. การปฏิรูปการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษา

1.4 แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา

แนวคิดในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษามีนักวิชาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เสนอแนวคิดดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 8 - 10) กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษาที่สำคัญ คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การมีเอกภาพในนโยบายแต่หลากหลายในทางปฏิบัติ การยึดมาตรฐาน และการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จุดมุ่งหมายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การสร้างความมั่นใจในคุณภาพของผลผลิตและการบริการทางการศึกษา รับประกันในคุณลักษณะของผู้จบการศึกษาอบรมทุกระดับการศึกษา ที่จะมีความสมบูรณ์และสมดุลในการเป็นมนุษย์ปัญญา มนุษย์คุณธรรม และมนุษย์ที่ปรับตัวเก่ง เรียนรู้ตลอดเวลา ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของสังคมความสำเร็จของการบรรลุจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา จะขึ้นกับความสำเร็จในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติในองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างสมบูรณ์หัวใจของการปฏิบัติตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา คือ " คน " คนที่เป็นครู คณาจารย์ คนที่เป็นผู้บริหาร

การศึกษา และคนที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบาย วิชาการ การจัดสรรทรัพยากร และการบริหารจัดการ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของครู คณาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถดำเนินการ ได้ทันทีไม่ต้องรอกฎระเบียบหรือคำสั่ง การปรับเปลี่ยนที่สำคัญ คือ การสร้างวัฒนธรรมและการปฏิบัติตนใหม่ในการทำงาน การปฏิบัติตนที่สำคัญ คือ การปฏิบัติตนให้เป็นมืออาชีพ (Professional) คือ การมีจิตวิญาณรักงานรักหน้าที่ตั้งใจที่จะทำงานให้บังเกิดผลสูงสุดเต็มกำลังความสามารถ ทำงานไม่ต้องรอคำสั่งหรือรอสูตรสำเร็จแนะนำวิธีการทำงานจากผู้อื่น แต่จะคิดตรวจสอบผลการทำงานของตนเองมีนิสัยรักการเรียนรู้ คิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมด้วยตนเองที่จะแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องในงานของตนเองสร้างสรรค์วิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและผลงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม

สิปปนนท์ เกตุทัต (2538 : 31-37) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา สรุปได้ว่า โดยที่กระแสโลกาภิวัตน์ประกอบกับความก้าวหน้าทางสื่อสารโทรคมนาคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ สังคมไทยจะต้องมีการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบและจัดการศึกษาโดยระดมสรรพกำลังจากทุกส่วนของสังคมมาสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ของคนโดยมุ่ง 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. เร่งขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ ให้ปวงชนทุกคนเข้าถึงและมีโอกาสพัฒนาเต็มศักยภาพ มุ่งสร้างรากฐานคุณภาพของประชากรตลอดชีวิตตั้งแต่การปฏิสนธิ

2. เพิ่มขีดความสามารถของสังคมไทยในการแข่งขัน และร่วมมือกับเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และมิตรประเทศ มุ่งความมั่นคงและก้าวหน้าของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกบนพื้นฐานของความเป็นไทย

3. เสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของครอบครัว ความเข้มแข็งของชุมชน สถาบันศาสนา สถาบันสังคม มุ่งเกื้อหนุนการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญาและความเป็นปึกแผ่นของสังคม

4. ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพให้ทั่วถึงประชาชน

คณะกรรมาธิการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร (2538 : 23 - 27) ได้ศึกษาถึงการปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านโครงสร้างการศึกษา และการปฏิรูปเชิงพฤติกรรมเพื่อเป็นทางนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงได้โดยคำนึงความเป็นเอกภาพ ความต่อเนื่องสอดคล้องรับกันในทุกระดับและ

สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย จึงเห็นสมควรที่จะปฏิรูปโครงสร้างการศึกษาไทยใน 6 ประเด็น

5. การจัดองค์การทางการศึกษา ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารจากส่วนกลางไปยังหน่วยงานทางการศึกษาในส่วนภูมิภาค ให้มีการจัดการศึกษาระดับก่อน วัยเรียน และระดับประถมศึกษา ให้มีปริมาณและคุณภาพมากขึ้น โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนได้มีการประสานการใช้เทคโนโลยีและทรัพยากรร่วมกัน กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย ควรร่วมมือในการผลิตบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีการแบ่งเป็นหลายกรมนั้น ควรมีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่ และระบบบริหารที่แตกต่างกัน เพื่อจะได้ไม่มีปัญหาในการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านนโยบายในการจัดการศึกษาระดับกรม รัฐควรเป็นผู้กำกับดูแลโดยตรง เพื่อให้การบริหารองค์การด้านการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด

6. การบริหารและการจัดการ รัฐควรกระจายอำนาจการบริหารงบประมาณสู่ภูมิภาค เพื่อให้การบริหารบุคคล การจัดซื้อจัดจ้างจะไม่ล่าช้าและทันเวลา ควรเพิ่มการผลิตครูทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ มีการตรวจสอบประสิทธิภาพเป็นระยะ จัดสวัสดิการทุกรูปแบบเพื่อให้ครูเกิดขวัญและกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการแยกบัญชีเงินเดือนครูออกจากบัญชีข้าราชการพลเรือน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเกิดความเป็นธรรม

7. ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในการศึกษา การศึกษาควรกระจายอำนาจโดยให้อำนาจประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ส่วนกลางเพียงกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ โดยให้ความสำคัญและสนับสนุนในการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับก่อนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้เอกชนช่วยกำหนดทิศทางการศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงาน ให้ผู้รับการศึกษาทุกคนได้รับความยุติธรรมและมีโอกาสศึกษาได้ตลอดชีวิต รวมทั้งสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาสายอาชีพแก่บุคคลที่สนใจ

8. คุณภาพของผู้ที่ได้รับการศึกษารัฐควรขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปีทั่วประเทศโดยเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า ส่งเสริมการสอนจริยธรรม วัฒนธรรม ระเบียบวินัย จัดสรรอุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์และตำราเรียน เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษามีทั้งคุณภาพทางวิชาการและคุณธรรม

9. คุณภาพทางวิชาการ ควรจัดการเรียนสาขาต่าง ๆ ทุกระดับให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น และจะต้องมีองค์การในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

10. งบประมาณการศึกษา ควรจัดงบประมาณการศึกษาไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5 ของรายได้แผ่นดิน และต้องแยกงบประมาณการพัฒนาการศึกษาออกจากงบประมาณ ภาคปกติ โดยใช้อำนาจในการจัดซื้อ จัดจ้าง กับองค์การทางการศึกษาต่าง ๆ ในภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้เกิดความคล่องตัว

จากแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของนักวิชาการและนักการศึกษา สรุปได้ว่ามีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีการปฏิรูปการศึกษาของไทย เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพประชากรของประเทศให้สูงขึ้น มีความเห็นที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น คือ

1. ต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย ด้วยมุ่งหวังให้ประชากรของประเทศเป็นคน "เก่ง และเป็นคนดี" รวมทั้งพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษาและ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2. ความเสมอภาพด้านโอกาสทางการศึกษาของคนไทยกระจุกอยู่ในกลุ่มประชากรเพียงบางกลุ่มและอยู่ในระดับต่ำมาก ซึ่งรัฐควรขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปีทั่วประเทศ โดยมีการประเมินผลการเรียนการสอนทุกระดับอย่างต่อเนื่องเพื่อคุณภาพทางวิชาการจะได้เท่าเทียมกัน

3. ต้องการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม การที่จะพัฒนาในเรื่องความสามารถของเยาวชนไทย ทั้งด้านการศึกษา และด้านอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาความคิดของเยาวชนไทยในการอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชนไทยเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้ ดังนั้นเยาวชนไทยควรได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันอันเป็นกาลเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นด้วย จึงสามารถที่จะเป็นพลังพัฒนาสังคมได้

4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการ คือ การกระจายอำนาจในการบริหาร การจัดการศึกษา เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อให้งานด้านนโยบาย ระบบการจัดสรรงบประมาณการบริหารงานของสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากร มีความคล่องตัวมีประสิทธิภาพและเอกภาพ

1.5 ภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 4) กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษา จึงได้ดำเนินการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาโดยได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาให้ สอดคล้องกับเจตนารมณ์เพื่อรองรับการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และเพื่อเตรียมเยาวชนของชาติให้มีความรู้ความสามารถ ได้มาตรฐานสูง เหมาะสมกับความต้องการของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ จึงได้กำหนดภารกิจในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา คือ

1. เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ " การเรียนการสอนมีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล " ภายในปี พ.ศ. 2550

2. การปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และสถานการณ์ในอนาคตจะต้องเน้นการพัฒนา " คุณภาพการศึกษา " โดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน จะเกิดขึ้นต้องเน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนที่แท้จริงของครูแต่ละคน วิธีการเรียนของผู้เรียน และการบริหารจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นหลัก

4. การปฏิรูปการศึกษา (โดยเฉพาะระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา) จะครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องปฏิรูป 3 มิติ คือ องค์ประกอบหลัก ยุทธศาสตร์ การดำเนินงานและปัจจัยสร้างเสริมการเรียน

5. องค์ประกอบหลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และการปฏิรูปการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

6. การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาจะต้องเน้นยุทธศาสตร์หลัก 4 ประการ คือ

1) กระจายอำนาจให้สถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติให้มีอิสระ และความคล่องตัวในการบริหารที่รับผิดชอบ

2) ใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3) ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ปัจจัยสร้างเสริมการเรียน (ETHOS) ที่สำคัญ ซึ่งจะทำให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ได้แก่ ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนแข็ง มีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีจุดเน้นของการสอน (ของครู) ที่ชัดเจน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมเกื้อกูลต่อการเรียนของเด็ก มีการติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ ประชาชน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) มีส่วนร่วม และมีเวลาที่ใช้ในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากการประมวลข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการต่าง ๆ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งขึ้น พอสรุปภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการ ควรดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อรองรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใน 14 เรื่อง ดังนี้

1. จัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี (รวมถึงการส่งเสริมการศึกษาปฐมวัย การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และการศึกษาสำหรับคนพิการและผู้ด้อยโอกาส)

2. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา (รวมการจัดการศึกษากรมอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันราชภัฏ)

3. การส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม

4. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

5. การปฏิรูปการศึกษากระบวนการเรียนรู้ และการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. การประกันคุณภาพ

7. การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการ (รวมทั้งการปรับโครงสร้างการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา)

8. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

9. การส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

10. การปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

11. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชน

12. การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการและด้อยโอกาส

13. การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม

14. การกีฬาอยู่ในระหว่างการศึกษาข้อมูลเพื่อจะกำหนดเป็นกรอบภารกิจหลักหรืออาจแทรกอยู่ในกลุ่มอื่น

2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน

2.1 ความหมายการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษามาแล้วระยะหนึ่ง ได้มีหลายหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้มุมมองและความหมายของ การปฏิรูปการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลาย ขอยกตัวอย่างมาพอสังเขป ดังนี้

การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดประสบการณ์ให้เด็กจากเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ครูบอกความรู้ เป็นการเน้นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข จากการคิดวิเคราะห์ วางแผนการเรียนและการทำงานที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง นำสิ่งที่คิดวางแผนการเรียนและการทำงานที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง นำสิ่งที่คิดวางแผนมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความหมายที่ชัดเจน แล้วจึงสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งเพื่อนครู และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชนและบุคคลอื่น ๆ โดยเน้นการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นความต้องการของเด็ก (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์. 2541 : 18)

การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนที่เน้นให้ท่องหนังสือแต่ทำอะไรไม่เป็น คิดไม่เป็น จัดการไม่เป็น ไปเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติที่ทำให้ทำเป็น คิดเป็น จัดการเป็น เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพพร้อมกันไป (รุ่ง แก้วแดง. 2541 : 24)

การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้เริ่มตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัวและชุมชนเป็นผู้วางรากฐานของชีวิต เริ่มตั้งแต่ครอบครัวและชุมชนเป็นผู้วางรากฐานของชีวิตของเด็กเพื่อให้เข้มแข็งและเติบโต แล้วก็พัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานโดยปรับโครงสร้างของหลักสูตรให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนสร้างเครือข่ายครูเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ มุ่งสู่การพัฒนาสมรรถนะเพื่อก้าวทันโลกและการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยเปิดโอกาสให้ทุกองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ประเวศ วะสี. 2543 : 33)

สรุปได้ว่า การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนหรือการปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนไปเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติที่ทำให้ ทำเป็น คิดเป็น จัดการเป็น เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพพร้อมกันไป และเป็นการเน้นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้อย่าง

มีความสุข จากการคิดวิเคราะห์ วางแผนการเรียนและการทำงานที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง นำสิ่งที่คิดวางแผนการเรียนและการทำงานที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง นำสิ่งที่คิดวางแผนมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ ความหมายที่ชัดเจน แล้วจึงสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งเพื่อนครู และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชนและบุคคลอื่น ๆ โดยเน้นการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นความต้องการของเด็ก

กระบวนการเรียนรู้ จำแนกออกได้ 2 ระดับ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ระดับพื้นฐาน เป็นกระบวนเรียนรู้ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ได้แก่การเรียนรู้สัญญาณ การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง การเรียนรู้แบบลูกโซ่ การเรียนรู้เชื่อมโยงถ้อยคำ

2. กระบวนการเรียนรู้ระดับสูง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ซับซ้อนและต้องใช้ความรู้พื้นฐานจากกระบวนการเรียนรู้ระดับพื้นฐาน ได้แก่ การเรียนรู้การแยกแยะสิ่งเร้า การเรียนรู้มโนมติ การเรียนรู้หลักการ การเรียนรู้การแก้ปัญหา

กระบวนการเรียนรู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน 2 ทาง คือ

1. ครูใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม กำหนดการจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพ

2. ผู้เรียนมีความสามารถทางกระบวนการการเรียนรู้ที่หลากหลายติดตัวไปใช้ในชีวิตจริง

2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับการปฏิรูปการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7 - 11) ได้กล่าวถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและในมาตรา 81 ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ มีสาระทั้งสิ้น 9 หมวด โดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา คือ

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 เป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนาศิลปวัฒนธรรมของชาติ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 หลักการจัดการศึกษายึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 สาระการเรียนรู้ เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง และการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องการจัดการด้านคณิตศาสตร์ ภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนาศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มาตรา 24 กระบวนการเรียนรู้ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่

มาตรา 25 บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมการทดสอบควบคู่ไปกับความเหมาะสมของแต่ละระดับ รูปแบบการศึกษาและให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

มาตรา 27 และ 28 การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ หลักสูตรต้องมีความหลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพิ่มการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้สามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

2.2.1 นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้

ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึง นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้หลายท่าน ขอยกมาพอสังเขป ดังนี้

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 5-9) กล่าวถึง นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูป การเรียนรู้ หรือหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้และทุกฝ่ายในสังคมมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าถึงเวลาที่จะต้องปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทย ทั้งชาติด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังนี้

1. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย
2. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย
3. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์
4. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมไทย
5. ปฏิรูปการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542

กรมวิชาการ (2543 : 15) ได้กล่าวถึงนโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษา 20 แผนงาน สำหรับแผนปฏิรูปการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ ให้มุ่งปรับบทบาทระบบงาน ร่วมกันปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษา หมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. เพื่อนำศักยภาพของการวิจัยมาเป็นกลไกในการปฏิรูปการเรียนรู้ ในเรื่องเทคโนโลยีทางการศึกษา รูปแบบการเรียนรู้ ผลการวิจัยใหม่ ๆ และการพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยของศึกษานิเทศก์ คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3. เพื่อพัฒนาครูให้ศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ มีผลงานทางวิชาการหรือผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ มีศักยภาพในการถ่ายทอดวิธีจัดการเรียนรู้ และเป็นที่ปรึกษาให้เพื่อนครู

4. เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีวิสัยทัศน์และศักยภาพในการบริหารจัดการโดยองค์รวมของสถานศึกษา เอื้ออำนวยความสะดวกให้การสนับสนุนทั้งกำลังกาย กำลังใจและทรัพยากร ให้ครูได้มีเสรีในการคิดสร้างสรรค์ การค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาผลงานด้านการเรียนรู้ประสานกับผู้เรียนมีคุณภาพการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานสูงตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและพัฒนาโรงเรียนสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา

5. เพื่อนำศักยภาพของศึกษานิเทศก์ คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมาช่วยเหลือ ประคับประคองการทำงานของครูและโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

6. เพื่อผนึกกำลังหน่วยงานในทุกพื้นที่การศึกษาร่วมกันสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และกำหนดภารกิจหลัก 3 ภารกิจ ได้แก่

ภารกิจที่ 1 งานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการพัฒนาผลงานทางวิชาการและผลการวิจัยด้านการเรียนรู้เน้นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธภาพ การวิจัยในชั้นเรียนของครู การนำผลการวิจัยใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

ภารกิจที่ 2 งานพัฒนาคุณภาพครู มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และขยายผลให้มีครูที่มีศักยภาพใน การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด

ภารกิจที่ 3 งานพัฒนาศักยภาพโรงเรียนและปัจจัยสนับสนุนมีวัตถุประสงค์เพื่อผนึกกำลังของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ชุมชนร่วมกันพัฒนาโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย ให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข โดยใช้วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ ครูมีผลงานทางวิชาการและผลการวิจัยด้านการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ จะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการนำไปปฏิบัติจริงอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ ถึงแม้นโยบายจะดีเพียงใด ถ้าผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจอย่างแท้จริงก็ไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะต้องให้ความสำคัญและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาต่อไป

166113

2.2.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นแนวคิดเชิงปรัชญาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาจากพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎี เช่น พุทธปรัชญา จิตวิทยาสาขามนุษย์นิยม (Humanistic Approach) ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้มีนักวิชาการที่ให้ความหมายไว้หลายท่านขอยกมาพอสังเขป ดังนี้

ทิศนา แขมมณี (2542 : 23) การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์สำคัญ หมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่สุด กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ข้อมูล คิด วิเคราะห์ และสร้างความหมาย ความเข้าใจ ในสาระและกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งได้ลงมือกระทำและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน"

สุมน อมรวิวัฒน์ (2542 : 19) การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์สำคัญ หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระภาพได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของมนุษย์เรียนรู้อย่างมีความสุขเน้นกระบวนการคิด ปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ สอดคล้องกับคติที่ว่า "สอนให้ทำ นำให้คิด ลงมือทำ เรียนรู้ด้วยตนเอง เอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นตัวประกอบ"

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 15) การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้ที่มีพลังคิดมากที่สุดเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่ดีมีความหมายต่อตนเอง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงไม่ใช่วิธีการสอนแต่เป็นเทคนิคการจัดการเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

ประเวศ วะสี (2543 : 9) การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์สำคัญ หมายถึง การปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็น ยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด ดังแผนภูมิต่อไปนี้

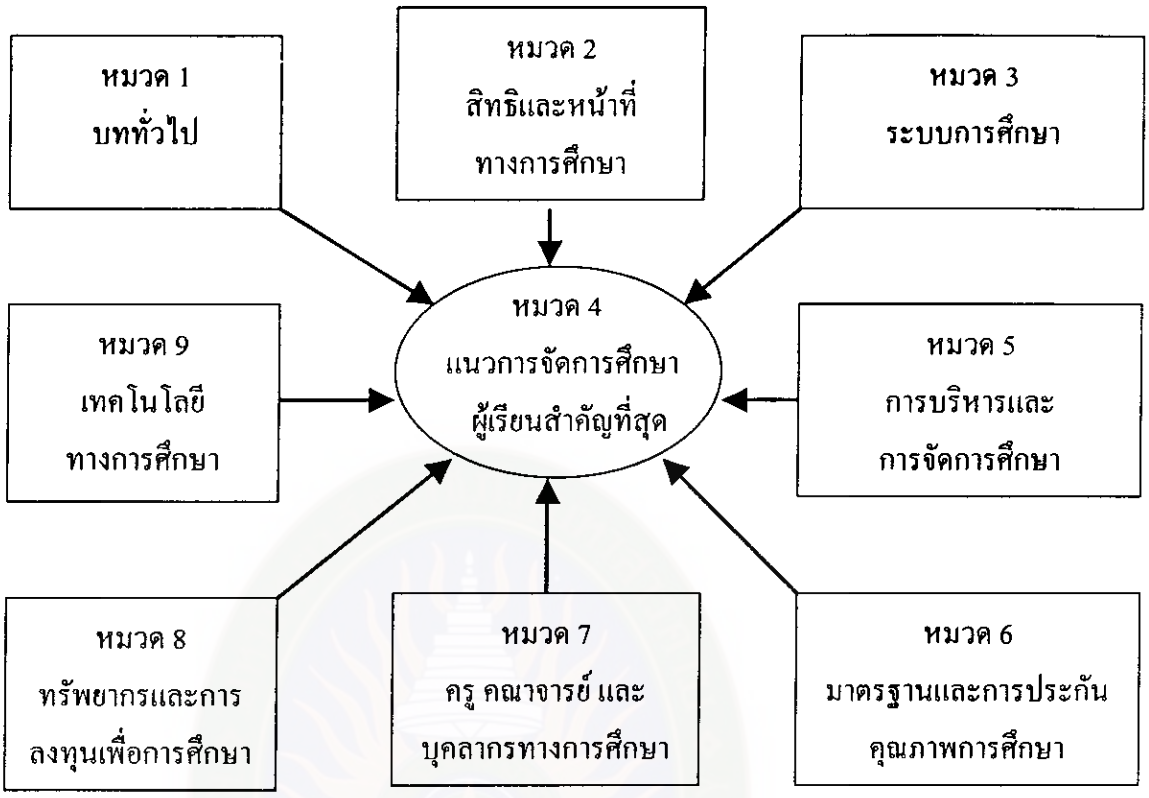

แผนภูมิที่ 2 สาระทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มุ่งสู่แนวการจัดการศึกษาที่ "ผู้เรียนสำคัญที่สุด"

สาระที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปรากฏอยู่ในหลายหมวดหลายมาตรา เช่น หมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการ ให้ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ต้องจัดให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมวด 3 ระบบการศึกษา การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หมวดที่เป็นหัวใจ คือ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ซึ่งว่าด้วยหลักการ สาระ และกระบวนการเรียนรู้ หมวด 5 การบริหารการจัดการศึกษา หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพทางการศึกษา หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา หมวด 8 ทรัพยากรเพื่อการลงทุนเพื่อการศึกษา และหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แต่ละหมวดเป็นองค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุนให้กระบวนการจัดการศึกษา เป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระในการคิด การปฏิบัติได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์

ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ได้รับการพัฒนาในกระบวนการคิด เน้นลงมือปฏิบัติกิจกรรม เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง คิดอย่างมีระบบ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2.3 แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ได้มีนักวิชาการที่ได้กล่าวถึง แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้หลายท่านของยกมาพอสังเขป ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 21) ได้กล่าวถึง แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มิใช่เรื่องใหม่ ได้มีการใช้แนวคิดนี้สืบต่อกันมาอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ดังนี้

1. การเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมนั้น "คน" เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนา "คน" ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน (คือคนแต่ละคน) และการพัฒนา "กลุ่มคน" ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อ "คน" มีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ วิธีการฝึกฝนอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็น "คน"

2. การเรียนรู้ตามวิถีไทยแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นการสั่งสอนรายบุคคล เมื่ออยู่ในครอบครัว พ่อแม่สอนลูกชายให้อ่านออกเขียนได้ สอนลูกหญิงให้ทำงานบ้านงานเรือน รู้จักรักนวลสงวนตัว เมื่อเติบโตขึ้นลูกชายได้บวชเรียนกับพระที่วัด ได้ฝึกงานอาชีพ การทำมาหากิน ส่วนผู้ลูกหญิงฝึกคุณสมบัติของกุลสตรีฝึกงานอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมไทย สรุปได้ดังนี้ คือ

2.1 เป็นการบ่มเพาะซึมซับลักษณะนิสัย

2.2 กระบวนการเรียนวิชาความรู้

2.3 กระบวนการอบรมกิริยามารยาททั้งทางกายวาจา ใจ ตามหลักคุณธรรม

2.4 กระบวนการฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ดูแล้วฝึกให้ทำเป็น

2.5 กระบวนการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

2.6 กระบวนการส่งเสริม สัมมาทิฐิ ให้ลูกหลานเป็นคนคิดดี คิดชอบ

2.3.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. มองมนุษย์มีศักยภาพการเรียนรู้สูงสุด สมองมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์สมองประมาณหนึ่งล้านเซลล์ เป็นโครงสร้างมหัศจรรย์ โดยธรรมชาติสมองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตั้งแต่แรกเกิด มีความต้องการที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ มนุษย์ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ และทุกอย่างรอบตัว

2. มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้ ซึ่งรับความรู้จากอวัยวะรับความรู้สึก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องสนใจ และให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (Head) จิตใจ (Heart) มือ (Hand) และสุขภาพองค์รวม (Health)

3. ความหลากหลายของสติปัญญา คนแต่ละคนมีความสามารถหรือความเก่งแตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่าง

ทิศนา แขมมณี (2542 : 9) ได้กล่าวถึง แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญา และได้จำแนกความสามารถของคนไว้ 10 ประการ คือ ด้านภาษา ด้านดนตรี ด้านตรรกและคณิตศาสตร์ ด้านการเคลื่อนไหว ด้านศิลป/มิติสัมพันธ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล/การสื่อสาร ด้าน ความรู้สึก/ความลึกซึ้งภายในจิตใจ ด้านความเข้าใจสิ่งแวดล้อม ด้านจิตวิญาณ และด้านจิตนิยม

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพความเก่ง/ความสามารถผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเก่งได้หลายด้าน

2.3.2 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 9) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา "คน" และ "ชีวิต"ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

สถาพร เจริญผ่อง (2543 : 19) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเน้นให้นักเรียน คิด ค้น สร้าง และสรุป ข้อความรู้ด้วยตนเองและนำข้อความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้

ธำรง บัวศรี (2541 : 6) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอนก็คือ การดำเนินการสอน ซึ่งเป็นการนำเอาตัวป้อนอันเป็นวัตถุดิบในระบบมาดำเนินการเพื่อให้เกิดผลผลิตที่ต้องการ กระบวนการเรียนการสอนจะประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 1) กล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอนคือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของ ทุกฝ่าย

สุรางค์ โค้วตระกูล (2541 : 185) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของครูให้เห็นความสำคัญในการช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคน ได้เกิดการเรียนรู้ หรือมีความรู้ทักษะตามหลักสูตรกำหนด ครูมีหน้าที่จัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้ปรับพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์

กิจกรรมการเรียน ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

ครูมีบทบาทปลุกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเองรวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและพลโลก

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้หลายระดับทั้งในตัวผู้เรียน ในห้องเรียน และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

2.3.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนประถมศึกษา

มีแนวคิดและทฤษฎีที่สนับสนุนความเชื่อนี้ และจะบริหารจัดการอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เมื่อเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วก็สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนด้วยตัวเอง เช่น การใช้เกณฑ์ของ CIPPA Model ของ (ทิศนา แขมมณี. 2542 : 25) มาวิเคราะห์กิจกรรมหรือขั้นตอนการเรียนการสอนได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 12) พิจารณาว่า ครูจะจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ดังนี้

1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสื่ออุปกรณ์ หรือเนื้อหาวิชาที่จะเรียนโดยนำความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมและความชำนาญเฉพาะสาขาวิชามาใช้หรือไม่ (Construction)

2. นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ได้แสดงความคิดเห็น ได้อภิปราย ได้ทำความตกลงตามเงื่อนไขของกลุ่มหรือไม่ (Interaction)

3 นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม รับทำหน้าที่ตามที่ตนถนัด และสนใจหรือไม่ (Participation)

4. นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้เกิดขึ้นระหว่างกระทำกิจกรรมหรือไม่ (Process and Product)

5. นักเรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคม และชีวิตประจำวันได้หรือไม่ (Application)

6. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้ และได้เสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถ ทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่าง ๆ

2) ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

3) กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการสอน จัดสิ่งเร้าให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

7. การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างน้อยต้องมีลักษณะดังนี้

1) มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2) ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

3) ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

4) ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

5) ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

โดยมีหลักการเรียนรู้ดังนี้

(1) การเรียนเป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา

(2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(3) การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจ

(4) การเรียนรู้กระบวนการเป็นสิ่งสำคัญ

(5) การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

และครูผู้สอนต้องมีบทบาทต่อการจัดการเรียนการสอน คือ

(1) เป็นผู้กำหนดบทบาทให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม (Manager)

(2) เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่ม (An active Participant)

(3) ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ (Helper and Resource)

(4) ช่วยสนับสนุนด้านสื่อและให้คำแนะนำ (Supporter Resource)

(5) ตรวจสอบงานนักเรียนก่อนที่จะส่งต่อให้เพื่อน (monitor)

ข้อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่จบหลักสูตร มีดังนี้

(1) มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ศรัทธาและมุ่งมั่นความดีปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ

(2) มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีสุนทรียภาพ เห็นคุณค่าในตนเองและพึ่งตนเอง มีความคิด รู้จักใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการสื่อสาร มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความรู้และทักษะตามสาระการเรียนรู้

(3) รักการเรียนรู้และรู้วิธีการเรียนรู้ มีทักษะการจัดการสามารถใช้และพัฒนาเทคโนโลยี สามารถทำงานรักการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ภูมิใจในท้องถิ่นประเทศชาติ และรักความเป็นไทย มีจิตสำนึกและปฏิบัติตนตามวิถีทางประชาธิปไตย รักษาประโยชน์ของส่วนรวม มีประสบการณ์และทักษะในอาชีพ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ดังนี้

ก. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (physical participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ หากผู้เรียนไม่มีความพร้อมในการรับรู้แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดี ๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ซึ่งจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่พบเสมอ ๆ คือหากผู้เรียนต้องนั่งนาน ๆ ไม่ช้าผู้เรียนอาจหลับ หรือคิดไปเรื่องอื่น ๆ ได้ การเคลื่อนไหวของร่างกายมีส่วนช่วยให้ประสาทการรับรู้ตื่นตัวพร้อมที่จะรับและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี ดังนั้น

กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนจึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน

ข. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด ซึ่งกิจกรรมจะมีลักษณะดังกล่าวได้ก็ต้องมีเรื่องให้ผู้เรียนคิด โดยเรื่องนั้นจะต้องไม่ง่ายและไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน เพราะถ้าง่ายเกินไปผู้เรียนก็ไม่จำเป็นต้องใช้ความคิด แต่ถ้ายากเกินไปผู้เรียนก็จะเกิดความท้อที่จะคิด ดังนั้นครูจึงต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ค. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ที่อาศัยรวมกันเป็นหมู่คณะมนุษย์โดยทั่วไปจะต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน รู้ด้านอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจึงเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ง. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายต่อตนเอง กิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้น มักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์ และความจริงของผู้เรียน จะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรงหรือใกล้ชิดตัวผู้เรียน

อันที่จริงเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกหรือจิตใจนี้ เป็นเรื่องที่ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำด้านอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ กาย สติปัญญา และสังคม เช่น เมื่อครูให้ผู้เรียนเคลื่อนที่เปลี่ยนอิริยาบทเปลี่ยนกิจกรรม ผู้เรียนจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกตามมา เช่น พอใจ ไม่พอใจ เฉย ๆ หรืออาจจะเกิดอารมณ์หงุดหงิด เครียด กังวลก็เป็นไปได้ ในทำนองเดียวกันเมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ก็อาจเกิดความรู้สึกทางบวกหรือทางลบก็ได้ เช่นเดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ หากสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสนใจของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดสติปัญญา

ของผู้เรียนสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดได้อย่างเต็มที่ และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และหากกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกผู้เรียนโดยตรงก็ยิ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ดังนั้นหากครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีลักษณะดังกล่าวนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีแล้ว ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาคนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เรียนรู้ได้ทุกเวลา สถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการ เนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา ให้นักเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์กับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิด ปฏิบัติจริงตามสภาพจริง ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน มีผู้เรียน ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7 - 9) การศึกษากระบวนการเรียนรู้ต้องนำเอาความดี นำเอาความฉลาดขึ้นมา ถ้าเราปรับกระบวนการเรียนรู้จากเอาวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นเอาความเป็นคนไทยเป็นตัวตั้ง ทำความเข้าใจกันช่วยกันกระบวนการเดิมใครก็ช่วยไม่ได้ บางประเทศห้ามเอาการบ้านไปทำที่บ้านเพราะอยู่บ้านจะได้เรียนรู้จากพ่อ จากแม่ จากญาติพี่น้อง จากการได้ช่วยทำงาน ความเป็นมนุษย์ต้องสัมพันธ์กับมนุษย์ ลดการเอาวิชาเป็นตัวตั้งลง แต่เพิ่มประสบการณ์ กิจกรรมเพิ่มการทำงาน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง นานาร้อยแปดเรียนรู้ได้เร็ว อย่างโบราณว่า สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่า มือคลำ ได้ทำเอง เรียนรู้ได้มาก เร็ว และเชื่อมโยง ทำให้คิดเป็น ทำเป็น อยู่ร่วมกันเป็น

กล่าวโดยสรุป การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน จะสำเร็จได้ทุกคนต้องร่วมมือกันดำเนินการ ครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และความเชื่อ ผู้บริหารโรงเรียนต้องปรับพฤติกรรมการบริหาร ผู้บริหารการประถมศึกษาจะต้องร่วมกันผ่อนคลายพันธนาการ และกฎระเบียบที่เป็นเครื่องกีดขวางการปฏิรูปการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน จากการเน้น

เนื้อหาวิชา โดยการถ่ายทอดผ่านตัวครูให้แก่ผู้เรียนในห้องเรียน มาเน้นการปฏิบัติ การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้เป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

2.4 ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 9) กล่าวถึง ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ดังนี้

การปฏิรูปการศึกษามีวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้อยู่ในระดับสูงขึ้นมีความเท่าเทียมกับนานาอารยประเทศที่มีการปฏิรูปการศึกษาไปแล้ว ในส่วนนี้จะกล่าวถึงคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาและสภาพความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอน

สังคมโลกที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นไปในอนาคตมีระบบเศรษฐกิจเสรีแบบไร้พรมแดน มีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสารสูงมาก ระบบการเมืองเสรี ประชาธิปไตยได้รับความนิยมและยอมรับกันทั่วไป ประเทศต่าง ๆ จะมีการแข่งขันและร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้แต่ละประเทศสามารถแข่งขัน และร่วมกันในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง ภูมิภาค และระหว่างชาติ ได้แก่

1. เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า ทันสมัย
2. คนที่มีคุณภาพ
3. ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม
4. การจัดการที่มีประสิทธิภาพ

จากปัจจัยทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงกับหน้าที่และบทบาททางการศึกษาที่จะสามารถแก้ไขสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงได้เพียงใด พบว่าการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความสามารถทางความคิด การค้นคว้าแสวหาความรู้ การคิดสร้างสรรค์ ก็จะทำให้สามารถพัฒนาเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นและประเทศ สามารถวางแผนจัดการสภาพต่าง ๆ ที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพได้ทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ

เพื่อให้ตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ หลักสูตร พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้จึงได้กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนไว้ 3 ประการ คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. ความสามารถทางความคิด

2. ความสามารถในการแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. ความมีคุณธรรมและจริยธรรม

ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดเน้นทั้ง 3 ประการดังกล่าว การจัดการเรียนการสอน จึงควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. คำนึกถึงพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามศักยภาพความสนใจของตนเอง มีวิธีการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย

2. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รู้ ค้นพบและแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีครูคอยสนับสนุนช่วยเหลือแนะนำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน และการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริง ประสบการณ์จริง ในลักษณะของการบูรณาการให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่และชีวิตประจำวัน ให้สามารนำไปใช้ประโยชน์ได้

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้จากสถานการที่มีความหมายทั้งในและนอกห้องเรียนสนองความต้องการของผู้เรียนสานต่อพื้นฐานความรู้เดิมและพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้เรียน

5. ฝึกหัดให้ผู้เรียนคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยตนเอง และเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกับผู้อื่น

6. มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และครูเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม

สภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 6 ประการ ถือเป็นจุดเน้นของการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ ครูสามารถคิดค้นและแสวงหาวิธีการ นวัตกรรม เพื่อให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนด ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการ ในขณะเดียวกันก็จะต้องศึกษา ค้นคว้า ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามตรวจสอบประเมินผลอย่างจริงจังพฤติกรรมของครู และผู้เรียนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้พฤติกรรมของครู การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ จะประสบผลสำเร็จ ถ้าครูมีพฤติกรรมเป็นผู้ส่งเสริม ผู้สนับสนุน ผู้แนะแนวทาง ผู้กระตุ้น ผู้มีส่วนร่วม และผู้ช่วยเหลือให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาข้อมูล สร้างความรู้ สรุปความรู้ และเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ไม่เป็นผู้บอกความรู้ ไม่เป็นผู้ครอบงำความคิด เช่น

1. เป็นผู้ตั้งคำถามที่ท้าทายผู้เรียนให้คิด ทำ แล้วรับฟังคำตอบและความคิดเห็นของผู้เรียนอย่างพินิจพิเคราะห์ไม่ใช่คำถามปลายปิดและไม่ท้าทายความคิด

2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดงานที่จะทำ หรือให้เลือกงานตามความสนใจ เพื่อที่ผู้เรียนจะได้ทำงานตามความสนใจ ใฝ่รู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ พอใจ และมีความสุขที่จะทำงานนั้น ๆ และเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงในที่สุด

3. ให้ผู้เรียนได้พบหรือสร้างข้อสรุปความรู้เอง จากการค้นคว้า ทดลองและปฏิบัติ

4. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ดูแลกำกับการทำงานของตนเองและเพื่อนในรูปแบบการทำงานกลุ่มทั้งในและนอกเวลาเรียน ให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง และครูกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน

5. ช่วยผู้เรียนบูรณาการความคิดรวบยอด หรือบูรณาการการเรียนรู้ที่เกิดจากการคิดและการลงมือทำให้เชื่อมโยงเข้าความรู้ ประสบการณ์เดิมได้อย่างดี เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความรู้ที่กว้างและลึกซึ้งมากขึ้น

6. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของผู้เรียนจากการทำงานด้วยวิธีที่เหมาะสม เช่น สังเกตตนเอง ประเมินความก้าวหน้า สะสมผลงาน ตรวจผลงาน ฯลฯ

พฤติกรรมผู้เรียน ผู้เรียนจะเป็นผู้มีความสามารถทางความคิด มีความสามารถในการศึกษาหาความรู้ สามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง และมีคุณธรรม จริยธรรมตามจุดเน้นของการปฏิรูปการศึกษา ถ้าครูจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม ดังนี้

1. กระตือรือร้นอยู่เสมอที่จะคิดและลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อให้ตนเองเกิดการเรียนรู้มีความรู้ความสามารถ และทักษะด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

2. เป็นผู้เลือกตัดสินใจและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ในโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ

3. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ตั้งแต่เริ่มต้นจนปฏิบัติงานเสร็จสิ้น

4. ประเมินขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลงานของตนเองและกลุ่มได้

5. แสดงความคิดเห็น รับฟังข้อบกพร่อง และแก้ไขกระบวนการการปฏิบัติงานและผลงานให้ได้ตามเป้าหมาย

6. ชื่นชมในความสามารถ ผลงานของตนเองและหมู่คณะ

7. กล้าแสดงออกทั้งความคิด และการกระทำในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสม ถูกต้อง

8. บูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้ และเชื่อมโยงความรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันได้เหมาะสม

9. คิดวิเคราะห์ทางเลือกในการป้องกันตนเอง ครอบครัว จากโรคภัยและสิ่งเสพติด

10. อยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ชุมชน มีคุณธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

11. สนใจศึกษาการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามศักยภาพ

2.4.1 แนวทางและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กรมวิชาการ (2542 : 5 – 20) ได้กล่าวถึง ในการจัดเตรียมการเรียนการสอนนั้น มีแนวทางและวิธีการจัดการเรียนการสอนหลากหลายมากมายลักษณะ วิธีการสอนบางวิธีมีความคล้ายคลึงกันมากมีเพียงจุดต่างเล็กน้อยเท่านั้น ในบทนี้จะนำเสนอวิธีการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น และเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง วิธีการเรียนการสอนที่นำเสนอ ไม่สามารถแยกแยะได้อย่างชัดเจนว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ประเภทใดประเภทหนึ่ง เพราะการเรียนรู้แต่ละลักษณะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ ในบทนี้จะนำเสนอแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้จัดหรือดำเนินการให้สอดคล้องกับผู้เรียน ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลความสามารถทางปัญญา วิธีการเรียนรู้โดยบูรณาการคุณธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจ ด้วยวิธีการกระบวนการ และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงทั้งในและนอกห้องเรียน มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตรที่กำหนด

2. วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาศัยแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (หมวด 4) เป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าและพิจารณาเลือกใช้ รูปแบบหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมเทคนิคและวิธีการศึกษาค้นคว้า

3. การวิเคราะห์ผู้เรียน การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ช่วยให้ครูผู้สอนมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม หลักการวิเคราะห์ผู้เรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ธรรมชาติของผู้เรียน ประสบการณ์และพื้นฐานความรู้เดิม วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4. การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ และการบูรณาการคุณธรรม ค่านิยมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5. การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เชื่อมโยงกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

6. การออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร และเชื่อมโยงบูรณาการระหว่างกลุ่มวิชาโดยใช้ผลการเรียนรู้ที่กำหนดเป็นหลัก และใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนการออกแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนภาพให้เห็นได้ชัดเจนและแน่นอนว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อย่างไร ทำให้ได้ข้อมูลของนักเรียนรอบด้านที่สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2.4.2 บทบาทของครูและนักเรียนกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 20) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจาก ทุกฝ่าย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนด ให้สถานศึกษาต้องประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาต้องร่วมมือกันสนับสนุนครูผู้สอน จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูและผู้เรียนที่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้โดยตรงมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทของครู

1) พัฒนาตนเองอยู่เสมอโดยการศึกษาค้นคว้าวิจัยให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้

2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

3) จัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตน

4) สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยยึดหลักว่าทุกสถานที่ทุกแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้และทุกสิ่งที่พบล้วนเป็นสื่อการเรียนรู้

5) ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ ความคิด ด้วย การลงมือปฏิบัติจริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

6) ให้คำปรึกษา แนะนำ เสริมแรง และเป็นต้นแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ยอมรับและพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

7) ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ โดยเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้มีวิธีการเรียนที่แตกต่างกัน ใช้เวลาไม่เท่ากัน ในการที่จะพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ

8) ผู้สอนต้องมีความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลาโดยเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้พัฒนาได้เรียนรู้จากการเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับควรเป็นลักษณะการสืบเสาะ ค้นหา การแก้ปัญหาการเรียนกลุ่มย่อย การเรียนแบบค้นพบ การเรียนแบบร่วมมือและการเรียนเชิงประสบการณ์

9) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ โดยผู้สอนจะต้องวางแผนการเรียนการสอนออกแบบกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้และพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยอาศัยโครงสร้างความรู้ภายในของตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว

10) เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดควรมีลักษณะกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่ด้วยการแสวงหารวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจข้อมูลโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ และสรุปความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง

11) พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลความต้องการความสนใจและความพร้อมของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ

12) กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างแบบเปิดมีความยืดหยุ่นหลากหลายให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ และทักษะการทำงานกลุ่ม

13) ประเมินผลในขณะที่มีการเรียนการสอนเป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะการเรียนรู้ยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แม้ในขณะที่มีการประเมิน

2. บทบาทของผู้เรียน

มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษา ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ลงมือปฏิบัติและสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการเรียนรู้สิ่งที่ตนสนใจและได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพแสดงออกถึงการเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้แก่สติปัญญา

ความรู้ความคิด ความสนใจ กระตือรือร้นและตั้งใจเรียน การสืบเสาะค้นคว้าหาข้อมูลหรือความรู้ การนำเสนอ การถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้ผู้อื่นเข้าใจการสร้างสรรค์ บูรณาการและประยุกต์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์ใหม่ตามความเหมาะสม

2.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุวิทย์ มูลคำ (2545 : 15) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งมีหลายวิธี ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระและสอดคล้องกับผู้เรียน มีรายละเอียดพอสังเขปดังต่อไปนี้

2.5.1 รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิด

รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิด จะนำเสนอเป็นตัวอย่างในที่นี้จำนวน 17 รูปแบบ คือ

1. การใช้กระบวนการแก้ปัญหา
2. การเรียนรู้ "ฉลาดรู้"
3. การเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพการคิด
4. การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้
5. การสอนโดยใช้ชุดการสอน
6. การสอนตามแนวพุทธวิธี
7. การสอนตามแนววัฏจักรการเรียนรู้
8. การสอนตามหลักการเรียนรู้ของกาเย่
9. การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ
10. การสอนเขียนแบบกระบวนการ
11. การสอนแบบโครงการ
12. การสอนแบบโครงงาน
13. การสอนแบบบูรณาการ
14. การสอนแบบรอบรู้
15. การสอนแบบอุปนัย
16. การสอนแบบนิรนัย
17. การสอนรายบุคคลหรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มีรายละเอียดดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. การใช้กระบวนการแก้ปัญหา

การนำกระบวนการแก้ปัญหามาใช้สอนแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ตามแนวคิดของโพลยา (Polya) มี 4 ขั้นตอน คือ

1) การทำความเข้าใจปัญหา เป็นการทำความเข้าใจว่าต้องการรู้อะไรมีข้อมูลใดบ้างที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยวิธีคิด ดังนี้ การเขียนรายการ การเขียนภาพ การสร้างตาราง การคิดย้อนหลัง และวิธีอื่น ๆ

2) การวางแผนแก้ปัญหา เป็นการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวางแผนกำหนดวิธีการหาคำตอบ ประกอบด้วยวิธีคิด ดังนี้ การเขียนรูปภาพ ประโยคสัญลักษณ์ สร้างตาราง เขียนแบบแผนลำดับขั้นตอนการคิด และวิธีอื่น ๆ

3) การดำเนินการตามแผน เป็นขั้นตอนปฏิบัติตามแผนโดยใช้ทักษะที่เรียนรู้มาประกอบด้วยวิธีคิด ดังนี้ การแสดงวิธีทำการคิดคำนวณ และวิธีอื่น ๆ

4) การตรวจคำตอบ ขั้นนี้ต้องพิจารณาว่า ได้แก้ปัญหาเรียบร้อยครบถ้วนหรือไม่ ประกอบด้วยวิธีคิด การคิดย้อนกลับตั้งแต่ต้น และวิธีอื่น ๆ

2. การเรียนรู้ “ฉลาดรู้”

การเรียนรู้ “ฉลาดรู้” เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการเรียนรู้จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริศูนย์ศึกษาการพัฒนาต่าง ๆ พระราชนิพนธ์ พระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร พระราชดำรัส และพระบรมโชวาท ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 – 2541 โดยมีหลักการเน้นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเกิดความสมดุลทั้งทางกาย ปัญญา คุณธรรมและทักษะการใช้ชีวิต สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมาย มีเป้าหมาย สามารถพัฒนาวิธีการเรียนรู้จากความรู้ความคิดของผู้อื่น จากการคิดใคร่ครวญด้วยตนเอง และจากการปฏิบัติฝึกฝนจนชำนาญ พัฒนาลักษณะการเรียนรู้ ที่รู้จริง รู้แจ้ง รู้ลึกซึ้ง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พัฒนาวิธีการนำความรู้ไปใช้ โดยรู้จักตนเอง รู้จักการผสมผสานหลักวิชานำไปใช้อย่างมีปัญญา ยุทธศาสตร์ “ฉลาดรู้” ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1) ความมุ่งมั่นด้วยศรัทธา

2) ใฝ่หาความรู้คู่คุณธรรม

3) นำไปใช้อย่างฉลาด

4) ไม่ประมาท หมั่นตรวจสอบพัฒนา

3. การเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพความคิด

การเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพความคิด เป็นรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่พัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาโดยอาศัยหลักการเรียนรู้ คิด ทำ นำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อชีวิตที่มีความสุข ความพอใจ และรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวดำเนินการเรียนรู้ เรียนรู้วิธีเรียนรู้ วิธีคิด และรู้เรื่องที่คิดอย่างถ่องแท้ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายภายใต้สถานการณ์การดำรงชีวิตในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนยุทธวิธีการเรียนรู้ ใช้การตั้งคำถาม ค้นหาคำตอบให้ครอบคลุมสถานการณ์เพื่อให้มีฐานข้อมูลเพียงพอทั้งด้านตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านวิชาการ สำหรับการคิด และตัดสินใจอย่างถูกต้องทุกสรรพสิ่ง คือ แหล่งการเรียนรู้ และมีลักษณะวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ การอ่าน ฟัง คิด เขียน พูด สังเกต ลงมือทำ ฯลฯ โดยใช้ทุกกิจกรรม ทุกสิ่งในวิถีการดำรงชีวิตเป็นสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้พิจารณาการคิดผ่านวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสม เน้นวัดความรู้เรื่องที่เรียน วัดกระบวนการคิด และวัดวิธีเรียนรู้ เพื่อแสวงหาข้อมูลมาประกอบการคิดและการตัดสินใจอย่างเหมาะสม

4. การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้

การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และทำความเข้าใจ โดยนำความรู้เดิมที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งที่พบใหม่และสร้างเป็นความรู้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ ประกอบด้วย

1) สร้างจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงจูงใจในเรื่องที่เรียน

2) ทำความเข้าใจผู้เรียน ทำความเข้าใจในเรื่องที่เรียนให้ชัดเจนโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย

3) จัดโครงสร้างแนวคิดใหม่ ผู้เรียนศึกษาและร่วมกันสร้างแนวคิดใหม่

4) นำแนวคิดไปใช้ ผู้เรียนนำแนวคิดของตนไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

5) ทบทวน ผู้เรียนทบทวนตรวจสอบว่า แนวคิดของตนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

5. การสอนโดยใช้ชุดการสอน

การสอนโดยใช้ชุดการสอน เป็นการสอนที่ครูนำสื่อการเรียนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนแต่ละหน่วยมาใช้ โดยรวบรวมไว้เป็นระเบียบในกล่องการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาประสบการณ์ทั้งหมด

ส่วนประกอบของชุดการสอน มีดังนี้

1) คู่มือครูมีรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหา ผลงานที่คาดหวังจากนักเรียน สื่อการเรียน หนังสือประกอบการค้นคว้าสำหรับครู แนวการประเมินผล ขั้นการดำเนินการสอน

2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

3) บัตรต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบกิจกรรม ได้แก่ บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรคำถาม และบัตรเฉลย

4) สื่อการเรียนการสอนที่เลือกแล้วว่าเหมาะสม

ประเภทชุดการสอน

1) ชุดการสอนแบบเรียนด้วยตนเอง หรือชุดการสอนรายบุคคล ซึ่งประกอบด้วยบทเรียนโปรแกรม แบบประเมินผล และอุปกรณ์การเรียน

2) ชุดการสอนแบบเรียนเป็นกลุ่มย่อยซึ่งจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนจะต้องประกอบกิจกรรมเป็นหมู่คณะตามบัตรคำสั่ง โดยจัดแบบศูนย์การเรียน ชุดการสอนประกอบการบรรยายของครู เป็นกล่องกิจกรรมสำหรับช่วยครูในการสอนกลุ่มใหญ่ ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่พร้อม ๆ กัน ตามเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ชุดการสอนประกอบด้วย

1) ทำแบบทดสอบก่อนเรียน

2) นำเข้าสู่บทเรียน

3) ประกอบกิจกรรมการเรียน

4) สรุปผลการสอน

5) ทำแบบทดสอบหลังเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

6. การสอนตามแนวพุทธวิธี

การสอนตามแนวพุทธวิธี มุ่งเน้นที่ตัวนักเรียนเป็นสำคัญโดยครูผู้สอนจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นอย่างดีก่อน แล้วพยายามจัดบรรยากาศในการเรียน จัดลำดับความสำคัญและความยากง่ายของเนื้อหา ยืดหยุ่นกลวิธีในการสอนและนำเอาหลักจิตวิทยามาใช้ในการเรียนการสอนด้วย โดยทั่วไปวิธีสอนตามแนวพุทธวิธีมี 9 วิธีดังนี้

6.1 วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย

วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคนสัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนและสมจริง ใช้วิธีบรรยายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ

6.2 วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา

วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม – ตอบ ระหว่างผู้สอนกับผูเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม ผู้เรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนผู้ตอบ เพราะในการถาม – ตอบนี้ ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเองแต่จะกระตุ้นเร้า หรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบ เป็นวิธีที่ทำให้นักเรียนเกิดปัญหาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

6.3 วิธีสอนแบบธรรมมากัจฉา

วิธีสอนแบบธรรมมากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของปฏิบัติศิล หรือการขาดหลักธรรมให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรม โดยมีลักษณะการสนทนาดังนี้

1. อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

2. ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถาม หรือฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียน และครูผู้สอนผลัดกัน ถาม - ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

3. ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

6.4 วิธีสอนแบบอริยสัจ 4

วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดปัญหาหรือขั้นทุกข์ ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

2. ขั้นตั้งสมมุติฐานหรือขั้นสมุทัย

1) ครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ 1 นั้นมีอะไรบ้าง

2) ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอหรือแก้ที่สาเหตุของปัญหาเหล่านั้น

3) ครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าในการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำอะไรได้บ้าง คือ ให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ไป

3. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธ

1) ขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ 2

2) เมื่อทดลองได้ผลประการใดต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่างที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล หรือขั้นมรรคผล

1) จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลาย ๆ อย่างนั้นย่อมจะได้ออกมาให้เห็นผลบางประการชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้บ้างแต่ไม่ค่อยชัดเจนนักผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้แน่นอนแล้วและได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้ว เหล่านี้หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ใน ขั้นที่ 3 นั้นจนแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาที่กำหนดในขั้นที่ 1 ได้สำเร็จ

2) จากการคิดวิเคราะห์ดังกล่าวนั้นจะทำให้เห็นว่า สิ่งใดแก้ปัญหาได้จริงต่อไปก็ให้สรุปการกระทำที่ให้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบหรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นต่อไป

6.5 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์กระบวนการ

ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนมีแนวคิดว่า การสืบสวนสอบสวนเป็นกระการหาความจริง และวิธีการแก้ปัญหาด้วยการตั้งคำถามในกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. การเห็นปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา
2. การเสนอต้นแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมุติฐาน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การทดสอบสมมุติฐานด้วยข้อมูล
5. การสรุปผล

6.6 วิธีสอนแบบไตรสิกขา

วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ประกอบด้วยขั้นในการศึกษา 3 ขั้น ดังต่อไปนี้

1. ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นสมาธิ (จิตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

3. ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตแน่วแน่ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไขพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดรู้แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตัวเองมีมโนทัศน์ ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

กล่าวโดยสรุป วิธีการสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่วแน่ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติอยู่ในระเบียบวินัยอันได้แก่ การมีศีลเมื่อทางกายควบคุมสติได้จิตใจก็สงบ ช่วยให้กำลังความคิด ความกล้า เกิดปัญญารู้แจ้ง

6.7 วิธีสอนแบบเบญจขันธ์

การสอนแบบเบญจขันธ์ ใช้หลักการยึดมั่นถือมั่นในขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ คือ

1. ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้ว เกิดอารมณ์ ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

2. ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง 6 ให้ถูกช่องทางการรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

3. ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

4. ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นให้นักเรียนวิจารณ์ความผิดความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ

5. ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้ คำถามเพื่อโน้มนำความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้ นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตนเองเป็นที่ตั้ง

6.8 วิธีสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียนและบทเรียน

1) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

2) บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

3) การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

2. ขั้นสอน มีขั้นตอน ดังนี้

1) ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ

2) ครูแนะแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

3) นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการโดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

4) จัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดการคิดวิธีต่าง ๆ เช่น

- การสืบค้นต้นเค้า
- การสืบสาวตลอดสาย
- การสืบค้นต้นปลาย
- คิดโยงสายสัมพันธ์

5) ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

6) ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

7) กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและการตัดสินใจให้ประจักษ์จริง

3. ขั้นสรุป

1) ครูและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติถูกต้อง

2) อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

3) สรุปบทเรียน

4) วัดและประเมินผล

กล่าวโดยสรุปการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการนั้น ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม จูงใจ และวิธีสอนให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีคิดโดยแยบคาย นำไปสู่การปฏิบัติ จนประจักษ์จริง มุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้มีโอกาสคิดแสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธี จนสามารถใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

6.9 วิธีสอนตามหลักพหูสูต

กระบวนการสอนตามหลักพหูสูต มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างศรัทธา

1) การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เหมาะสม

2) บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

3) การเสนอสิ่งเร้าและสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

2. การฝึกทักษะภาษาตามหลักพหูสูต

1) การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน

2) การฝึกปรือ เพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ

3) การฝึกฝน ฝึกการใช้ภาษาให้คล่องแคล่วชัดเจน

4) การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้งมีวิธีคิด ดังนี้

- คิดจำแนกแยกแยะ
- คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์
- คิดสรุปหลักการ

5) การฝึกสรุปรวมสาระความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้งและนำไปใช้ได้จริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3. การมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร

1) การวัดและประเมินตนเอง

2) การวัดและการประเมินโดยเพื่อน

3) การวัดและประเมินโดยครูผู้สอน

4) การซ่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร

กล่าวโดยสรุป การสอนตามหลักพหูสูต เน้นการสร้างศรัทธาที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการฝึกหัด เน้นการฝึกคิดอย่างถูกต้องแยบคาย และเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

7. การสอนตามแนววัฏจักรการเรียนรู้

การสอนตามแนววัฏจักรการเรียนรู้ (4 MAT) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกด้านในลักษณะผสมผสานกัน ลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการสอนแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีขั้นตอนย่อย ๆ 2 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การบูรณาการประสบการณ์เข้ากับตนเอง เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องที่เรียน แบ่งเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. ขั้นให้แต่ละคนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน

2. ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้รับ

ขั้นที่ 2 สร้างความคิดรวบยอด เป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้จากขั้นที่ 1 มาตอบคำถามให้ได้ว่าเรื่องที่เรียนนั้นคืออะไร

1. ขั้นปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด

2. ขั้นพัฒนาความคิดด้วยข้อมูล

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะและการสร้างชิ้นงาน เป็นการพัฒนาความคิดรวบยอดมาสู่การปฏิบัติจริง

1. ทำตามแนวคิดที่กำหนด

2. สร้างชิ้นงานตามความถนัดและความสนใจ

ขั้นที่ 4 ชื่นชมผลงานและการประยุกต์สู่อนาคต เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทุกขั้นตอน จนสำเร็จเป็นผลงาน

1. การวิเคราะห์ผลดีและประยุกต์ใช้

2. แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดกับผู้อื่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

8. การสอนตามหลักการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne')

การสอนตามหลักการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne') เป็นรูปแบบหนึ่งของการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการเรียนรู้ของนักเรียนตามเงื่อนไขการเรียนรู้ของ Robert M Gagne' โดยมุ่งเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านข้อเท็จจริง ทักษะเชาว์ปัญญา ยุทธศาสตร์ การคิด เจตคติ และมีทักษะการเคลื่อนไหว

ขั้นการสอนตามหลักการเรียนรู้ของการเย่ แบ่งเป็น 9 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นเร้าความสนใจ
2. ขั้นแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้
3. ขั้นทบทวนประสบการณ์เดิม
4. ขั้นเสนอบทเรียนใหม่
5. ขั้นให้แนวการเรียนรู้
6. ขั้นให้ลงมือปฏิบัติ
7. ขั้นติดตามผลการปฏิบัติ
8. ขั้นประเมินผลการปฏิบัติ
9. ขั้นส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้

9. การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ

การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ มีขั้นตอนดังนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างเป็นระบบ
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือกที่เหมาะสม
5. กำหนดขั้นตอนของงานอย่างชัดเจน
6. ปฏิบัติอย่างชื่นชม
7. ประเมินตนเองระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมด้วยความภาคภูมิใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร RAJABHAT MAHANAKORN UNIVERSITY

10. การสอนเขียนแบบกระบวนการ

การสอนเขียนแบบกระบวนการ เป็นกิจกรรมการสอนเขียนที่ใช้กระบวนการแก้ปัญหาโดยผู้เขียนจะต้องใช้กระบวนการคิดหลายรูปแบบ เพื่อการแก้ปัญหา เพื่อหาวิธีการนำเสนอความคิดที่มีอยู่มาถ่ายทอดให้เป็นตัวหนังสือ ที่ต้องการสื่อสารกับผู้อ่านได้อย่างเป็นที่เข้าใจ มีขั้นตอนกระบวนการเขียน ดังนี้

1. ก่อนเขียน (Pre-writing) เป็นการระดมความคิด การวางแผน และการรวบรวมข้อมูล

2. เขียน (Writing) เป็นการเขียนที่ปลดปล่อยความคิดที่มีอยู่ทั้งหมดลงในกระดาษโดยไม่ต้องคำนึงถึงความสละสลวยของภาษา หรือความถูกต้องของโครงสร้างหลักไวยากรณ์

3. ปรับปรุงแก้ไข (Re-writing) เป็นการเขียนแก้ไขปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงข้อเขียนของตน หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับการวิจารณ์จากเพื่อน ส่วนการแก้ไขนั้นขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้เขียน

รูปแบบนี้เน้นการศึกษาวิธีเขียนที่คำนึงถึงผู้อ่าน และการปรับปรุงแก้ไขงานการทำงานร่วมกับเพื่อนในการแลกเปลี่ยนกันอ่าน และวิเคราะห์วิจารณ์งานเขียนซึ่งกันและกัน การสอนแบบนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะทั้ง 4 ไปพร้อม ๆ กันและให้ผู้ฝึกเขียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีระบบด้วย

11. การสอนแบบโครงการ

การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนในสิ่งที่นักเรียนสนใจ โดยให้นักเรียนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลได้เป็นผู้วางโครงการหรือวางแผนในการทำกิจกรรมเองและดำเนินงานให้สำเร็จตามโครงการนั้น โดยครูเป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ ดังนี้

1. ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย ขั้นนี้ครูจะเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียนตั้งความมุ่งหมายของการเรียนว่า จะเรียนเพื่ออะไร

2. ขั้นวางแผนหรือวางโครงการ นักเรียนจะช่วยกันวางแผนว่าทำอย่างไรจึงจะบรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ จะใช้วิธีการใดในการทำกิจกรรม

3. ขั้นดำเนินการ เป็นขั้นที่นักเรียนลงมือทำกิจกรรมหรือลงมือแก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ ครูคอยส่งเสริมให้นักเรียนได้กระทำ ได้คิดและตัดสินใจด้วยตนเองให้มากที่สุด และควรชี้แนะให้นักเรียนรู้จักวัดผลการทำงานเป็นระยะ ๆ

4. ขั้นประเมินผล นักเรียนเป็นผู้ประเมินผลกิจกรรม หรือโครงการที่ทำนั้นว่าบรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่มีข้อบกพร่องอย่างไร และควรแก้ไขอย่างไร

12. การสอนแบบโครงงาน

โครงงาน (Project) การศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักเรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ภายใต้คำแนะนำปรึกษาและดูแลของครูอาจารย์ที่ปรึกษา โดยอาจใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยในการศึกษา เพื่อให้การศึกษาค้นคว้านั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ การสอนแบบนี้มีประโยชน์มากมีผลในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสร้างเสริมเจตคติทางวิทยาศาสตร์ และทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจ กระตือรือร้นในการเรียน ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม เป็นอย่างดี

โครงงานแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. โครงงานประเภทสำรวจ (Survey Research Project) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีอยู่ แล้วนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ และนำผลเสนอในรูปแบบต่าง ๆ อย่างมีระบบ

2. โครงงานประเภทการทดลอง (Experimental Research Project) เป็นการศึกษาหาคำตอบว่าตัวแปรต้นที่กำหนด มีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่อย่างไร โดยการควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจจะมีผลต่อตัวแปรต้น

3. โครงงานประเภทการพัฒนาหรือประดิษฐ์คิดค้น (Developmental Research Project or Invention) เป็นการนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหรือประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้งานหรือแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง

4. โครงงานประเภทการสร้างหรืออธิบายทฤษฎี (Theoritical Research Project) เป็นการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎีใหม่ ๆ หรืออธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีหลักการทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน

ขั้นตอนของการทำโครงงาน มีดังนี้

1. คิดและเลือกปัญหาที่จะเกิดขึ้น : นักเรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดปัญหา แนวคิดและวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหาตามความสนใจอยากรู้ของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่อง เวลา ความรู้ความสามารถ และแหล่งข้อมูลที่มี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. วางแผนในการทำโครงงาน : นักเรียนจะต้องวางแผนการทำงานในทุกขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อป้องกันความผิดพลาดและสับสน ขั้นตอนดังกล่าวประกอบด้วย

1) การกำหนดปัญหาและขอบเขตของการศึกษา

2) การกำหนดวัตถุประสงค์ แนวคิด วิธีการที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา สมมติฐาน และนิยามเชิงปฏิบัติการ

3) การวางแผนรวบรวมข้อมูล และการค้นคว้าเพิ่มเติม

4) กำหนดวิธีดำเนินงาน ได้แก่ แนวทางการศึกษาค้นคว้า วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ การออกแบบการทดลอง การควบคุมตัวแปร การสำรวจและรวบรวมข้อมูล การประดิษฐ์คิดค้น การวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดระยะเวลา ในการทำงานแต่ละขั้นตอน

3. ลงมือทำโครงงาน : นักเรียนจะต้องปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ในข้อ 2 และถ้ามีปัญหาให้ขอคำแนะนำจากครูหรืออาจารย์ที่ปรึกษา

4. การเขียนรายงาน : นักเรียนจะต้องเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าเป็นเอกสารอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ และทราบถึงปัญหา วิธีการ และผลสรุปที่ได้จากการศึกษา พร้อมอภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไป

บทบาทของครูในการสอนแบบโครงงาน มีแนวปฏิบัติดังนี้

1. กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการทำโครงงาน
2. แนะแนวให้นักเรียนรู้หลักการและวิธีการในการทำโครงงาน
3. จัดกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนได้เห็นปัญหา
4. แนะแนวทางแก่นักเรียนในการเลือกปัญหาที่จะศึกษา
5. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการวางแผนดำเนินงานโครงงาน
6. อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการทำโครงงาน
7. ติดตามการทำโครงงานของนักเรียนทุกระยะให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อจำเป็น
8. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการเขียนรายงานโครงงาน
9. ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงผลงานของตนในโอกาสและรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
10. ประเมินผลการทำโครงงานของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำโครงงานของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

13. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integration)

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความคิดประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริง การเรียนการสอนแบบบูรณาการ มี 2 ลักษณะ คือ

1. การบูรณาการภายในวิชา เป็นการเชื่อมโยงการสอนระหว่างเนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาเดียวกันเข้าด้วยกัน ซึ่งโดยปกติครูผู้สอนได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

2. บูรณาการระหว่างวิชา จะมี 4 รูปแบบ คือ

1) การบูรณาการแบบสอดแทรก (Intrusion) เป็นการสอนในลักษณะที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ในการสอนของตน

2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่องหรือความคิดรวบยอดหรือปัญหาเดียวกัน แต่สอนต่างวิชากัน และต่างคนต่างสอน

3) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) เป็นการสอนลักษณะเดียวกันกับการบูรณาการแบบคู่ขนาน แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการร่วมกัน

4) การบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือการสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) เป็นการสอนที่ครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีม มีการวางแผนปรึกษาหารือร่วมกันโดยกำหนด หัวเรื่องความคิดรวบยอดหรือปัญหาร่วมกัน แล้วร่วมกันสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังนี้

1. กำหนดเรื่องที่จะสอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อนำมากำหนดเป็นหัวเรื่องหรือปัญหาหรือความคิดรวบยอดในการสอน

2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลักและวิชารองที่จะนำมาบูรณาการ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนสำหรับหัวเรื่องนั้น ๆ เพื่อการวัดและประเมินผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3. กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาหรือหัวเรื่องย่อย ๆ สำหรับการเรียนการสอนให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

4. วางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยการเขียนแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญเช่นเดียวกับแผนการสอนทั่วไป คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

5. ปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนรวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ ฯลฯ โดยมีการบันทึกจุดเด่นจุดด้อยไว้สำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินปรับปรุงและพัฒนาการสอน เป็นการนำผลที่ได้บันทึกรวบรวมไว้ขณะปฏิบัติการสอน มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การบูรณาการสิ่งที่เรียนรู้มีความเหมาะสม 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. การที่จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างแจ่มแจ้งเกิดความหมาย และนำไปใช้ได้ดีก็ต่อเมื่อความรู้ความคิดย่อย ๆ อยู่รวมกัน สัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน

2. การสอนต้องให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงความคิดที่เกิดขึ้นในเนื้อหา

3. เรื่องราวเนื้อหาในหลักสูตร จะมีความเหลื่อมซ้อนกันอยู่ไม่สามารถแยกส่วนขาดจากกันได้

4. การสอนแบบบูรณาการ จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้ที่ได้รับ / เก็บไว้ในสมองกับเหตุการณ์เรื่องราว / สิ่งต่าง ๆ รอบตัว

ในการสอนบูรณาการครูมีบทบาทสำคัญมากในการจัดการเรียนรู้ ต้องเข้าใจแนวคิดและทักษะที่จะปลูกฝังให้นักเรียนอย่างหลากหลาย ต้องจัดระบบใหม่ให้เป็นเรื่องเดียวกัน ครูต้องเป็นนักวางแผน มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

14. การสอนแบบรอบรู้

การสอนแบบรอบรู้ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน การสอนแบบนี้ คำนึงถึงเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมและให้เวลาในการเรียนแก่นักเรียนอย่างเต็มที่ ตามความต้องการและความสามารถของแต่ละคน โดยทั่วไปจะมีการแบ่งเนื้อหาในบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ลดหลั่นกันลงไป โดยที่แต่ละหน่วยย่อยนั้นยังคงมีความเกี่ยวเนื่องกัน และในการสอนแต่ละเนื้อหาในหน่วยย่อย ๆ นั้น จะเน้นการสอนให้นักเรียนเกิดมโนมติและมี

การฝึกทักษะพื้นฐานจากแบบฝึกหัดใช้เวลาเรียนประมาณ 6 – 9 คาบ และหลังจากเรียนจบแต่ละหน่วยการเรียนย่อย จะมีการทดสอบย่อยเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง มีการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ๆ และให้นักเรียนทำการทดสอบย่อยอีกครั้งหนึ่งเฉพาะในส่วนที่ยังบกพร่อง เพื่อให้นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ในเนื้อหาวิชานั้น โดยสรุป องค์ประกอบของการสอนแบบรอบรู้นี้มี 4 ประการ คือ

1. การชี้แนะ คือ การให้คำอธิบายที่ชัดเจนของครู
2. การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การเสริมแรง คือ การให้รางวัลและการลงโทษที่เหมาะสมกับนักเรียนและโอกาส
4. การให้ผลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่องในทันที

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบรอบรู้ ประกอบด้วย

1. บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการเรียน วิธีเรียน และการประเมินผลการเรียน
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสอนเป็นกลุ่ม เน้นการสอนให้นักเรียนเกิดมโนมติในเรื่องที่เรียน สลับด้วยการฝึกทักษะจากแบบฝึกหัด
3. ทดสอบย่อยด้วยแบบทดสอบชุด ก. และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน
4. จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบ
5. ทดสอบด้วยแบบทดสอบชุด ข. แล้วเริ่มต้นขั้นตอนการจัดกิจกรรมข้อ 1 – 5 สำหรับการเรียนหน่วยการเรียนต่อไป
6. ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อสรุปผล

15. การสอนแบบอุปนัย

การสอนแบบอุปมัย (Inductive Teaching) หมายถึง การสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม โดยทำการศึกษา สังเกต ทดลองหรือเปรียบเทียบกรณีตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง แล้วพิจารณาค้นหาองค์ประกอบที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน แล้วนำมากำหนดเป็นข้อสรุป หลักการ หรือหลักเกณฑ์ การแก้ปัญหานั้น ๆ จุดมุ่งหมายของการสอนแบบอุปนัยคือ เพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบหลักเกณฑ์หรือความจริงด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนเป็นคนช่างสังเกต รู้จักคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบอุปนัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ในขั้นนี้ครูจะเสนอกรณี หรือตัวอย่างต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการค้นหา ข้อสำคัญกรณีหรือตัวอย่างจะต้องมากพอที่จะทำให้นักเรียนได้แนวคิดเพื่อนำไปสรุปเป็นความรู้ได้

2. ขั้นสำรวจข้อมูล เป็นขั้นนำข้อมูลมาแยกแยะข้อแตกต่างและความสัมพันธ์ ในรายละเอียดเพื่อหาองค์ประกอบรวม ครูควรให้เวลาในการสังเกตอย่าเร่งเร้านักเรียนเพราะจะทำให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ไม่ชัดเจน

3. ขั้นค้นหารูปแบบ เมื่อนักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์หรือองค์ประกอบร่วมแล้วก็จะมองหารูปแบบเพื่อที่จะนำมาอธิบายความสัมพันธ์นั้น

4. ขั้นสรุป นักเรียนจะสรุปรูปแบบที่ค้นพบแล้วกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ นิยาม หลักการ ข้อสรุป หรือสูตร และอาจจะตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งก็ได้

16. การสอนแบบนิรนัย

การสอนแบบนิรนัย (Deductive Teaching) เป็นการที่ตรงกันข้ามกับการสอนแบบอุปนัย คือ วิธีสอนนี้จะสอนให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยการเริ่มจากการนำกฎเกณฑ์ นิยาม ข้อสรุป สูตรหรือหลักการต่าง ๆ ที่ทราบแล้วนำมาใช้เพื่อที่จะแก้ปัญหาเรื่องใหม่

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนิรนัย

1. ขั้นเตรียม เตรียมบทเรียน เตรียมการสอน และเร้าความสนใจของนักเรียนเป็นขั้นนำไปสู่บทเรียน

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย

1) อธิบายหลักเกณฑ์หรือกฎต่าง ๆ ครูจะนำทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ คำนิยาม มาอธิบายให้นักเรียนเข้าใจและเขียนข้อสรุปกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ลงบนกระดานดำ

2) ยกตัวอย่างหรือทดลองหรือพิสูจน์ให้เห็นจริงและให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ เช่น ให้ยกตัวอย่างเพิ่มเติม หรือการกระทำและทดลองพิสูจน์ ด้วยตนเอง

3. ขั้นสรุป ให้นักเรียนสรุปกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีที่ครูอธิบายนั้นว่าเป็นความจริงทุกประการข้อสรุปที่ได้เป็นข้อสรุปที่ถูกต้อง

4. ขั้นนำไปใช้ ครูให้นักเรียนนำกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีที่พิสูจน์ให้เห็นจริงแล้วไปใช้ในการทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทักษะดียิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

17. การสอนรายบุคคลหรือการเรียนด้วยตนเอง

การสอนรายบุคคล หมายถึง การสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองจากชุดการสอน ที่ยึดหลักการสอนแบบปฏิบัติตามเนื้อหาที่ได้วิเคราะห์ แบ่งแยกเป็นหน่วยย่อย ๆ ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในเวลาที่กำหนดพร้อมทั้งมีคู่มือสำหรับการเรียนรู้ในหน่วยนั้น ๆ โดยมีครูผู้สอนคอยประเมินผลการเรียนให้กำลังใจ ชี้แจงข้อบกพร่อง

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายบุคคล

1. รับคู่มือการเรียนการสอน พร้อมชุดการสอนที่ยึดหลักการสอนแบบปฏิบัติครั้งละ 1 หน่วย แล้วทบทวนความรู้พื้นฐานที่จำเป็นและศึกษารายละเอียดการเรียน

2. ศึกษาบทเรียนด้วยตนเองจากชุดการสอนที่ยึดหลักการสอนแบบปฏิบัติตามคู่มือแนะนำการเรียน

3. รับการทดสอบประจำหน่วยการเรียน นักเรียนที่สอบผ่านเกณฑ์ (80 % ขึ้นไป) จะได้รับอนุญาตให้ศึกษาหน่วยต่อไป

4. สำหรับนักเรียนที่สอบไม่ผ่านเกณฑ์ ให้กลับไปศึกษาเนื้อหาในหน่วยเดิมหรือจากบทเรียนโปรแกรมหรือวิธีอื่น แล้วกลับมาสอบใหม่ให้ผ่านเกณฑ์ในเวลาที่กำหนด

การสอนรายบุคคลนี้ สามารถจำแนกตามสื่อประกอบการสอนที่เน้นให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง ได้ดังนี้

1. บทเรียนโปรแกรม การสอนโดยใช้บทเรียนโปรแกรม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยนักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคลจากบทเรียนที่มีลักษณะเป็นข้อความรู้ที่แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ เรียงลำดับต่อเนื่องกันไป โดยเริ่มจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก นักเรียนจะต้องศึกษาไปตามลำดับขั้นตอนเหล่านั้น โดยที่นักเรียนแต่ละคนสามารถศึกษาบทเรียนนั้น ๆ ได้เร็วขึ้นตามความสามารถของตนและนักเรียนสามารถตรวจคำตอบหรือข้อสรุปของนักเรียนเองจากเฉลยที่มีไว้ในกรอบของบทเรียนการทราบผลการสอบที่ถูกต้องทันทีก่อให้เกิดความเข้าใจและเสริมแรงให้มีความเข้าใจในครั้งต่อ ๆ ไป การสอนแบบนี้ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ตลอดจนให้คำปรึกษา เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนในบทเรียนนั้น

2. บทเรียนโมดูล การสอนด้วยบทเรียนโมดูล เป็นการจัดระบบการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง ตามลำดับความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้พัฒนาจนสุดขีดความสามารถของแต่ละคน บทเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
DHANBURI RAJABHAT UNIVERSITY

โมดูลนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดการสอนที่มีเนื้อหาจบในตัวเป็นบทเรียนสำเร็จรูปที่นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง ส่วนประกอบของบทเรียนโมดูลจะมีดังนี้ หลักการเหตุผล จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม สมรรถภาพพื้นฐาน การประเมินผลเบื้องต้น กิจกรรมให้เลือกเรียน การประเมินผลหลังเรียน และการเรียนซ่อมเสริม ส่วนกิจกรรมที่ให้เลือกในบทเรียนโมดูล นี้ มี 3 กิจกรรม คือ

1) บทเรียนโปรแกรมเป็นสื่อการเรียนการสอนแบบหนึ่ง ที่นักเรียนใช้เรียนด้วยตนเอง

2) บทเรียนปฏิบัติการเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนจากการที่ได้กระทำจริง ๆ นักเรียนต้องทำตามข้อปฏิบัติ ทดลอง บันทึกข้อมูล สรุปหาข้อความจริง สูตร หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากข้อมูลเหล่านั้น ด้วยความคิดของตนเอง

3) บทเรียนกิจกรรม เป็นสื่อการเรียนการสอนที่บอกให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปหรือคำตอบ โดยให้ข้อมูลบางอย่างมีข้อความเสนอการเรียนการสอน ความคิด และสิ่งที่นำมาใช้ประกอบการคิด เพื่อให้นักเรียนหาข้อสรุปได้

3. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองเป็นรายบุคคล จากบทเรียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ที่ใช้หลักการสร้างเช่นเดียวกับบทเรียนโปรแกรม แต่ใช้สื่อที่เป็นเทคโนโลยีคือกอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

จากตัวอย่างกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามรูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิด 17 รูปแบบ 25 วิธี สรุปได้ ดังนี้

1. ขั้นตอนการจัดกิจกรรม มี 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดประเด็นปัญหา ผู้เรียนจะวิเคราะห์ปัญหาด้วยการเปรียบเทียบสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพปัจจุบัน

ขั้นที่ 2 การตั้งสมมุติฐาน ผู้เรียนจะทำนายแนวทางการแก้ปัญหาล่วงหน้าจากหลักการ จากทฤษฎี

ขั้นที่ 3 การรวบรวมข้อมูล ผู้เรียนจะรวบรวมข้อมูลตามประเด็นของปัญหาและสมมุติฐานที่กำหนด

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้เรียนจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดหมวดหมู่ จัดระเบียบข้อมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY